

LUND UNIVERSITY

Senkapitalism i Vattumannens tecken

Persson, Anders

Published in:
Helsingborgs Dagblad

1981

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Persson, A. (1981). Senkapitalism i Vattumannens tecken. *Helsingborgs Dagblad*, (1981-11-22).

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

En marxistisk strukturalist analyserar vår vardag:

Senkapitalism i Vattumännens tecken

"Men vad är det jag håller på med? Vad innebär det för marxismen, som teori och social kraft, att vara föremål för akademiska föreläsningar, examination och poängsättning? Vad innebär det att jag inte argumenterar emot cykelreparatören, när han gör sina "småborgerliga" utläggningar? Vad innebär det att jag stiger upp på nytt varje morgon?"

Ger man upp för lätt? Varför anpassar man sig till en vardagsverklighet? Är det av bekvämlighet och slapphet eller är det grundat på en realistisk bedömning av vad som är möjligt?"

Så skriver Göran Ahrne, marxist och sociolog, mot slutet av sin bok *Vardagsverklighet och struktur* (Bokförlaget Korpen, ca-pris 70 kr). Ahrne ställer många frågor i sin bok. På ytan frågor vars svar kanske framstår som självklara, men som det faktiskt finns anledning att ta en extra funderare kring. Frågorna uppstår i en vardagsverklighet som vi lever i. Svaren kan vara svåra att finna i samma vardagsverklighet. För att finna svaren måste vi rekonstruera det mönster, det system, den struktur som vardagsverkligheten är inordnad i. Ahrne försöker med sin bok ta med oss en bit på väg in i den struktur som kan bringa reda i vardagsverkligheten.

Förvirrad verklighet

När Ahrne beskriver verklighe-

ten är det en mycket förvirrad verklighet som träder fram. Han kallar den senkapitalism i vattumännens tecken. Mitt i krisen är det gyllene tider för spekulanterna. Kapital pumpas ut ur landet. Arbetarrörelsen verkar stå och stampa på samma fläck. Det missnöje som finns leder oftast inte till protest utan till försök till individuellt självförverkligande.

I allt detta finns det en rationalitet som är svår att upptäcka och därför upplevs samhället som irrationellt. "I vattumännens tecken bejakas det irrationella", skriver Ahrne. Det är marknad för telepati, religion, astrologi och ockultism.

Samtidigt finns det i samhället ett uttalat vi-och-dom-medvetande. "Dom river hus, dom bygger nya vägar, dom höjer skatten och dom förstör naturen, dom visar dåliga program på TV och dom förstör ungdomen. Dom säjer knark och dom vill återinföra motboken.

Men var finns dessa "dom"? Var finns systemet?"

Marxismen kan bringa reda

Enligt Ahrne är det marxismen som kan bringa reda i denna förvirrade verklighet. Marxismen är framförallt en teori om villkoren för kapitalismens utveckling. För att göra kapitalismen begriplig måste man ibland bortse ifrån vardagsverkligheten, man måste re-

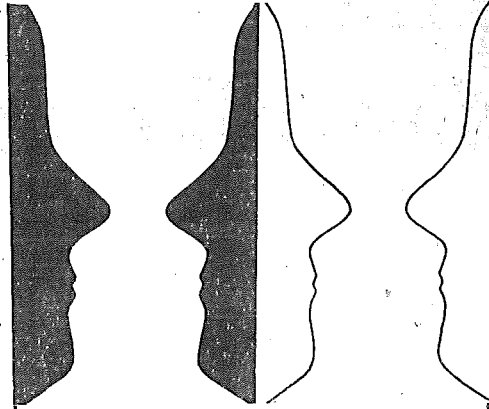
nodla kapitalismens karaktäristiska drag på teoretisk väg.

För att nå själva syftet, att förstå kapitalismen, har man inom marxistisk teori tänkt sig samhället som uppbyggt av en rad strukturer, som ekonomi, politik och ideologi. Relationen mellan dessa strukturer förklarar olika samband i samhället. Staten kan t.ex. knappast förstås utan att den sätts i relation till ekonomin, d.v.s. den materiella produktionen.

Nu menar Ahrne att denna uppdelning av samhället har gjort att marxismen inte intresserat sig för vardagsverkligheten. Detta är enligt mitt sätt att se en smärre överdrift. Det är väl istället så att många marxister har förklarat vardagsverkligheten med hjälp av de strukturella sambanden och har därmed fått en väldigt stelbent och mekanisk verklighetsuppfattning.

Struktur och vardagsverklighet

Strukturer är teoretiska konstruktioner, medan vardagsverkligheten är verkligheten sådan vi upplever den utifrån våra respektive omständigheter och förutsättningar. Att gå ut på gatan, till fabriken eller till skolan för att försöka hitta Strukturen låter sig knappast göras. Att försöka förstå vardagsverkligheten med hjälp av en strukturell marxistisk teori är en betydligt bättre utgångspunkt.

GÖRAN AHRNES bok *"Vardagsverklighet och struktur"* är ett intressant och fruktbart försök att med hjälp av marxismen resa nya problem på vardagsverkligheten, skriver Anders Persson, den verklighet som i likhet med ovanstående teckning ofta kan ses på flera olika sätt.

Ahrne försöker göra denna sistnämnda kombination och jag tycker att han lyckas ganska bra. På det hela taget utgör hans bok ett intressant och fruktbart försök att med hjälp av marxismen resa nya problem om vardagsverkligheten.

Slumpen som förklaring

Det samhälle som vi lever i är i hög grad rationalistiskt, många ägnar sig åt att spalta upp och dela in. De säger sig vilja bringa ordning och underlätta för våra medvetanden. Men för många av oss framstår denna rationalistiska ordning som en "rationalistisk" ordning just därför att samhället i grunden inte är så som den som försökte bringa ordning tänkte sig. Mot detta måste man alltså presentera en annan ordning.

Ahrne hävdar dessutom att allt faktiskt inte går att förklara rationellt, ibland måste man förklara genom att inte förklara, genom att hänvisa till slumpen. Han skriver så här:

"I samhällsvetenskapliga förklaringar tycks det nästan finnas en skräck för det slumpartade. Om det inte går att förklara vad som sker med enskilda människors eller grupper av människors vilja, tar man gärna till några underliggande funktioner, intressen, mekanismer, strukturer eller tänkande. När det i själva verket bära råkade bli som det blev. Ingen människa ville det och det tjänar inte någons intressen, varken på kort eller lång sikt och det följer inte några lagbundna strukturella processer."

Som exempel på detta nämner Ahrne MBL (medbestämmandelagen). Han menar att det är svårt att fastställa vems intressen MBL svarar mot. Företagen varken tjänar eller förlorar på den och inte har väl lagen inneburit att arbetarnas positioner har flyttats fram. Det temporära resultatet i kampen mellan arbetar- och kapitalistklass som makten i företagen blev ett "resultat som inte hör hemma i något system", säger Ahrne citerande Sartre.

Ett mycket tänkvärt konstaterande som väl att diskuteras både en och två gånger. Mer av samma slag får du om du läser boken. På bara 130 sidor vänder Ahrne upp och ned på en del av det som vi ofta tar för givet och ställer problemen på ett annorlunda sätt. Men inte nog med det, han försöker också svara på frågorna. De frågor som kapitalismen i vattumännens tecken ställer. Och svaren tränger sig in på oss, liksom vinden en riktigt kall och snål höstdag i november.

Anders Persson